

१-५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः, ६ स्वनयो भावयव्यः, ७ रोमशा। १-५ स्वनयो भावयव्यः, ६ रोमशा,
७ स्वनयो भावयव्यः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप्।

अमन्द्ान्स्तोमान् भरे मनीषा सिन्धावधि क्षियतो भाव्यस्य।

यो मे सहस्रममिमीत सवान्तूर्तो राजा श्रव इच्छमानः ॥ १.१२६.०१

यः। अतूर्तः- अहिंसितः। राजा- नृपः। श्रवः- चिदाकाशस्थमन्त्रश्रवणोपलक्षितचिदनुभूतिम्।
इच्छमानः- कामयमानः। मे- मम। सहस्रं सवान्- प्रभूतरसनिष्पादनम्। अमिमीत- निर्मितवान्।
सिन्धौ- स्यन्दनशीलोदकोपलक्षितचित्ताधारशक्तिप्रवाहे। अधि क्षियतः- वसतः। भाव्यस्य-
भावितात्मन उपासकस्य। अमन्दान्- अतामसान्। स्तोमान्- मन्त्रान्। मनीषा- मनीषया। प्र-
प्रकर्षेण। भरे- संपादयामि ॥१॥

शतं राज्ञो नाधमानस्य निष्काञ्छतमश्चान्प्रयतान्सद्य आदम्।

शतं कक्षीवाँ असुरस्य गोनां दिवि श्रवोऽजरमा ततान ॥ १.१२६.०२

नाधमानस्य- विद्यां याचमानस्य। राज्ञः- नृपस्य। शतं निष्कान्- हिरण्मयान्दीप्तिमत इति भावः।
प्रयतान्- नियतान्। शतमश्चान्- प्रभूततुरगान्प्राणान्वा। सद्यः- क्षणेन। आदम्- स्वीकृतवानस्मि।
असुरस्य- प्राणदस्य। गोनां शतम्- चिद्रश्मिशतम्। कक्षीवान्- मन्त्रवर्गसंपन्नोऽहं
ध्यानभावनाश्रेणीसंपन्नो वा। स्वीकृतवानस्मि। दिवि- चिदाकाशस्थम्। अजरम्- अजीर्णम्।
श्रवः- श्रवणोपलक्षितदिव्यानुभवम्। आ- समन्तात्। ततान- विस्तृतवान् ॥२॥

उप मा श्यावाः स्वनयेन दत्ता वधूर्मन्तो दश रथासो अस्थुः।

षष्टिः सहस्रमनु गव्यमागात्सनत्कक्षीवाँ अभिपित्वे अह्वाम् ॥ १.१२६.०३

स्वनयेन- स्वनेतृशक्त्या युक्तेन नृपेण । दत्ताः । श्यावाः- शोभनाश्वयुक्ताः । वधूमन्तो दश रथासः-
उषसा विद्यया ज्ञानोदयदेवतयाधिष्ठिताः प्रभूतरथाः ऋतप्रतीकभूता लक्ष्यप्रापकगतयः । उषा वधूरिति
कथ्यते श्रुतौ । मा- मां प्रति । अस्थुः- तस्थुः । कक्षीवान्- मन्त्रवर्गसंपन्नो ध्यानभावनाश्रेणीसंपन्नो
वा । अह्वाम्- दिवसानाम् । अभिपित्वे- आसन्ने । प्रपित्वे अभीक इत्यासन्नस्येति यास्कः । षष्टिः
सहस्रम्- प्रभूताम् । गव्यम्- चिद्रश्मिसम्पदम् । आ- समन्तात् । अगात्- प्राप । सनत्-
संभक्तवान् ॥३॥

चत्वारिंशदशरथस्य शोणाः सहस्रस्याग्रे श्रेणिं नयन्ति ।

मदच्युतः कृशनावतो अत्यान्कक्षीवन्त उदमृक्षन्त पज्राः ॥ १.१२६.०४

सहस्रस्य- प्रभूतधनस्य । दशरथस्य- प्रभूतरथस्य कक्षीवत उपासकस्य । अग्रे- पुरतः । चत्वारिंशत्
शोणाः- बहवो रोचमाना अश्वाः प्राणाः । श्रेणिम्- पंक्तिमाश्रित्य । नयन्ति- रथं
लक्ष्यप्रापकगतिप्रतीकं नयन्ति । पज्राः- दृढाः । कक्षीवन्तः- मन्त्रवर्गसंपन्ना
ध्यानभावनाश्रेणीसंपन्नाः । मदच्युतः- मदस्त्राविणः । कृशनावतः- हिरण्मयान् । अत्यान्-
प्राणभूतानश्चान् । उदमृक्षन्त- उत्कृष्टं मार्जयन्ति । प्राणशोधनं कुर्वन्तीति भावः ॥४॥

पूर्वामनु प्रयतिमा ददे वस्त्रीन्युक्ताँ अष्टावरिधायसो गाः ।

सुबन्धवो ये विश्या इव ब्रा अनस्वन्तः श्रव एषन्त पज्राः ॥ १.१२६.०५

वः- युष्मदर्थम् । पूर्वा- प्राचीनम् । प्रयतिम्- दानम् । आ ददे- स्वीकृतवानस्मि । त्रीन् अष्टौ-
प्रभूतान् । अरिधायसः- शोभनगतिसंपन्नधारकान् । गाः- धेनूपलक्षितचिद्रश्मीन् । युक्तान्-

समाहितान् । आ ददे । पञ्चाः- दृढाः । सुबन्धवः- शोभनबान्धवाः सन्तः । विश्या इव ब्राः- स्वप्रजा
इव वरेण्याः सन्तः । अनस्वन्तः- शकटोपलक्षितलक्ष्यप्रापकगतिमन्तः सन्तः । श्रवः-
चिदाकाशस्थमन्त्रश्रवणोपलक्षितानुभूतिम् । ऐषन्त- इच्छन्ति ॥५॥

आगधिता परिगधिता या कशीकेव जङ्गहे ।

ददाति मह्यं यादुरी याशूनां भोज्या शता ॥ १.१२६.०६

या । आगधिता- आभिमुख्येन गृहीता । परिगधिता- परितो गृहीता । सा- सावित्री ज्ञानोदयदेवता ।
कशीकेव- शोभनवागिव । कशाशब्दो वाङ्नामसु पठितः । जङ्गहे- मां गृह्णाति । यादुरी-
जीवनोदकदायिनी । यादुरीत्युदकनाम । मह्यम्- मम । याशूनाम्- यशसां कीर्तीनामन्नानां वा ।
भोज्या शता- प्रभूतभोगान् । ददाति ॥६॥

उपोप मे परा मृश मा मे दभ्राणि मन्यथाः ।

सर्वाहमस्मि रोमशा गन्धारीणांमिवाविका ॥ १.१२६.०७

उपोप- पुनः पुनरुपेत्येति भावः । मे- माम् । परा मृश- स्पृश मामुपास्व । मे- मम । दभ्राणि-
भावनानि अल्पानि । मा । मन्यथाः- मन्यस्व । सर्वाहमस्मि । रोमशा- पुळकदा आश्चर्यकरी ।
गन्धारीणाम्- शोभावतीनां चित्तभावनानां मध्ये । गौः शोभा । तद्धारयतीति गन्धारी । अविका इव-
सर्वासां रक्षिणी धारणेव । उपास्यायाः सावित्र्या वचनमिदम् । अथवा कस्याश्चिद्वद्वा नवोढाया वचनं
कक्षीवन्तमुपासकं स्वभर्तारं प्रतीत्यपि व्याख्यातुं शक्यते ॥७॥